

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ситуація «Неефективна комунікація». Обговорення результатів роботи науково-педагогічні працівників відбувається нерегулярно, відзначається формальний характер зворотного зв'язку, що ускладнює своєчасне корегування / планування діяльності (наукової, педагогічної, виховної, організаційної, управлінської). Завдання для здобувача освіти: запропонувати систему командних ритуалів та правила ефективного зворотного зв'язку (до теми «Технологія створення команди на засадах лідерства»).

Орієнтовна відповідь. Система командних ритуалів: щоденні стендапи, ретроспективи, наради, брейнштормінги, командні рефлексивні кола тощо. Правила ефективного зворотного зв'язку: своєчасність, конструктивність, об'єктивність, орієнтація на розвиток, діалогічність, баланс у висловленні позитивних оцінок та наданих рекомендацій, повага до співрозмовника тощо.

Отже, варто підкреслити, що ефективним дидактичним засобом розвитку критичного мислення у студентів педагогічних спеціальностей є професійно орієнтовані навчальні ситуації (наприклад: «Конфлікт інтересів», «Невиправдана пасивна позиція керівника», «Рівень психологічної безпеки в колективі», «Рольовий конфлікт у команді», «Неефективна комунікація»), що використовуються в процесі проектування освітньої діяльності. Вони сприяють формуванню навичок аналізу, узагальнення, зіставлення, оцінювання альтернатив, аргументації власної позиції, ідентифікації проблеми, ухвалення обґрунтованих рішень, виявлення упереджень у міркуваннях, визначення наслідків суджень, а також прийняття невизначеності як природної характеристики проблемних ситуацій. Включення таких ситуацій в освітній процес сприяє підвищенню готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності та розвитку ключових компетентностей, необхідних у сучасному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Halpern Diane F. Thought and knowledge : an introduction to critical thinking. 2013. Claremont McKenna College. 5 Edition. URL: file:///D:/Users/UserPC/Downloads/10.4324_9781315885278_previewpdf.pdf
2. Heard J., Scoular, C., Duckworth, D., Ramalingam, D., Teo, I. Critical thinking : Definition and structure. Australian Council for Educational Research. 2020. URL: https://research.acer.edu.au/ar_misc/38
3. Кравченко Л., Ільченко О. Критичне мислення майбутніх фахівців : сутність і зміст поняття. Українська професійна освіта. 2025. Вип. 18. С. 208–215. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347751>
4. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. 2018. Український педагогічний журнал. Вип. 2. С. 89–98. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493>

ТИТАРЕНКО Любов Миколаївна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність звернення до проблематики критичного мислення у професійній спрямованості фахівців публічної служби, зумовлена з одного боку – протиріччями та випробуваннями ефективності управлінських стратегій, а з іншого – стурбованістю стосовно стратегічної реалізації завдань інституціями публічної служби в кризовий період війни. На сьогодні професійна публічна служба функціонує в умовах викликів війни і загроз повсякденного життя. Повномасштабна війна, що розпочалася у лютому 2022 р. посилила пошук ефективності управлінських стратегій в напрямку соціально-гуманітарної безпеки, зниження ризиків та підвищення умов функціонування стабільності в суспільстві[1]. Необхідно констатувати, що на сьогодні, на жаль, війна продовжує руйнівний вплив на усі сфери життя, а надскладні виклики в суспільстві, вимагають від працівників державного сектору оновлення засобів безпеки, критичного мислення у підвищенні механізмів стійкості та їх удосконалення.

Загальнонаукова думка у визначенні критичного мислення і адаптації представників органів влади в умовах воєнного стану є ключовими факторами забезпечення функціонування держави, захисту населення щодо прийняття реалістичних, швидких, зважених рішень у кризових ситуаціях. Воєнний стан вимагає від посадовців переходу від бюрократичних процедур до управлінської гнучкості, де критичне мислення слугує захистом як публічних осіб так і громадськості в цілому. Разом з тим, серед ключових факторів критичного мислення можна виокремити співвідношення влади зі стійкістю суспільних інституцій під час викликів війни. Це – відносно нове поняття та поки-що малодосліджене у вітчизняній науці державного управління[2,с.4].

Оскільки публічна служба є багатоплановою системою (що включає в себе різноманітні суб'єкти і механізми, спрямовані на забезпечення захисту держави, її громадян), успішне функціонування цієї системи вимагає не лише координації і співпраці між державними органами та структурами, але й постійного вдосконалення критичного мислення у стратегічному управлінні, інституційної спроможності публічних службовців до професійного виконання завдань в умовах зростаючих загроз та викликів війни[1,с. 203]. Війна рф проти України створює випробування для людей, вимагаючи від працівників органів публічної влади на основі критичного мислення здійснювати суспільну профілактику стосовно маніпуляцій громадською думкою та дезінформації.

Методологія критичного мислення — це система підходів, що базується на усвідомленому аналізі, аргументації та рефлексії для формування обґрунтованих суджень. Вона включає перевірку інформації, пошук альтернатив та запобігання упередженості. Основна мета — не запам'ятовування фактів, а

самостійне вирішення проблем, використання інноваційних підходів в ситуації ризику.

Теоретичні основи критичного мислення, себто -управління під час викликів війни досліджували вітчизняні фахівці, звертаючись до наукових джерел Бакуменка В. Д., який акцентує увагу на методології державного управління в умовах кризових ситуацій. Автор наголошує на важливості стратегічного планування та адаптивності в умовах нестабільності [1]. Вітчизняні фахівці, розкриваючи компоненту соціетальних цінностей публічного управління в умовах викликів війни, звертаються до Гончарук Н.Т., Ситник Г.П. [5], приділяючи увагу психологічній підтримці населення в умовах військових конфліктів, акцентуючи на важливості критичного мислення міжсекторальної співпраці для подолання психологічних наслідків війни.

Публічна служба, безпосереднім покликанням якої є виконання завдань і функцій держави, на сьогодні змушена оперативно реагувати на виклики, які постали перед нею[4,с.164]. Круглашов А.М., Сабадаш Н.В. та ін. [2], зосереджуються на інноваційних підходах до управління у публічному секторі, зокрема в контексті політики органів влади щодо захисту прав людини, спроможності органів державної влади підвищувати ефективність функціонування інституцій публічної служби в динаміці. У роботах авторів підкреслюється професійна значимість критичного мислення характеру інституційної стійкості публічної служби України в умовах військових загроз і безпекових викликів[1;2].

Наукові праці, присвячені управлінню інституційної спрямованості публічної служби під час викликів війни, пропонують комплексний підхід, що поєднує теоретичні засади критичного мислення, аналіз практичних поглядів і залучення кращого міжнародного досвіду. На системній модернізації публічної служби в Україні робить акцент Г. А. Дмитренко в довоєнний період[3, с.21]. Праці вітчизняних учених створюють основу для розробки інституційних стратегій, з урахуванням критичного мислення, викликів і ризиків і забезпечують професійну спрямованість публічної служби з імплементацією кращих міжнародних практик соціально-гуманітарного спрямування (Дайана Халперн), опираючись на їх погляди[6]. Першочерговою потребою в країні є не лише забезпечення функціонування суспільства та збереження держави, але і серед низки завдань, постає необхідність підвищення професійної спрямованості та критичного мислення адміністративних працівників в умовах військових дій. В кризових умовах російсько-української війни, критичне мислення в роботі органів державної влади — це прийняття обґрунтованих рішень, стратегічного планування інтеграції України до європейського простору. На сьогодні забезпечення інформаційного суверенітету вітчизняного простору визначається рядом законодавчих актів, зокрема: “Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України”, “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в

Україні засобами масової інформації”, а також міжнародними правовими актами, що стосуються регулювання відносин в інформаційній сфері діяльності, наприклад, “Конвенція про кіберзлочинність”, інші міждержавні угоди.

Серед напрацювань у цьому напрямі заслуговує на увагу і внесок зарубіжних дослідників. Д. Клустер виділяє п'ять аспектів, що відрізняють критичне мислення від інших його типів[6] 1). Критичне мислення є мислення самостійне. 2). Інформація є відправною, а зовсім не кінцевим пунктом критичного мислення. Знання створює мотивування, без якого людина не може мислити критично. 3). Критичне мислення розпочинається з постановки питань і з'ясування проблем, які треба розв'язати. Критичне мислення прагне до переконливої аргументації. 4). Критичне мислення є мислення соціальне. Постає питання: чи треба і чи можна цілеспрямовано формувати критичне мислення? (На це питання відповів Д. Дьюї на початку минулого століття. На його думку, головне, чим повинні займатися освітні установи будь-якого типу, – це навчати людей думати). 5). Критичне мислення завжди прагне до знання, бо усі єднальні думки, що вибудовуються в нитку роздуму і міркування, спираються на відоме знання, досвід і “заглядають” в невідоме.

Отже, критичне мислення завжди означає певну міру упевненості, але упевненості, обґрунтованій на фактах. Критичне мислення співвідноситься зі спрямованим мисленням, оскільки воно спрямоване на отримання успішного результату. Д. Клустер застерігає від спроби деяких людей ототожнювати критичне мислення з такими розумовими процесами, як запам'ятовування, розуміння і творче, інтуїтивне мислення. При усій значущості розвитку пам'яті, запам'ятовування не є критичним мисленням. Розвиток інтелекту пов'язаний не з експлуатацією пам'яті, а з розвитком самостійного мислення, спрямованого на впровадження комплексних заходів організаційного характеру.

На сьогодні стабільність та стійкість публічної служби означають упевненість представників органів влади в перспективності проведення демократичних реформ в Україні, сприяння процесам захисту людей на основі верховенства права та демократії. Головними чинниками забезпечення цього процесу є – реалізація критичного мислення у формі повноцінної роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо надання якісних послуг громадянам в умовах воєнного стану і перспектив відбудови України

Список використаних джерел:

1. Комаровський В.В., Титаренко Л.М., Яценко В.А. Публічне управління стратегічним потенціалом соціально-гуманітарної сфери в умовах викликів війни. // Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. / ГО «Асоц. дослідн. держ. упр.», ГО «Одес. ін-т соц. технол.» Одеса, 2024. Вип. 32. С. 201-209.

2. Круглашов А. М., Сабадаш Н. В. Молодіжна політика в територіальних громадах в умовах російсько-української війни. Соціально-

економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2024. Вип. 2(166). С. 3-13.

3. Системна модернізація державного управління в Україні: гуманістичний контекст : колект. монографія / [Г. А. Дмитренко та ін. ; за заг. ред. Г. А. Дмитренка]; ПрАТ ВНЗ "Міжрегіон. акад. упр. персоналом". - Київ : ДКС-Центр, 2020. - 511 с.

4. Титаренко Л.М, Яценко В.А. Публічне управління України в умовах викликів війни: компонента соціетальних цінностей. Теоретичні та прикладні питання державотворення : електрон. наук. фах. вид. ГО Асоц. дослідн. держ.упр., ГО Одес. ін-т соц. технол. Одеса, 2024. Вип. 31. С. 160-170. <http://taais.oridu.odessa.ua/issue/view/18117>

5. Ситник Г.П. Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій / Г.П.Ситник. К: ТОВ "САК Лтд.", 2023. - 92 с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/f1eb24e2-deff-4a31-ad06-9848419f8d2c.pdf>

6. Халперн Д. Психологія критичного мислення. Дайана Халперн. СПб: 2000р. -512с.

ТУШЕВА Вікторія Володимирівна

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОШУКУ У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Розвиток науки початку ХХІ століття виявляє, разом з епістемологічними, проблеми ціннісного характеру. Динамізм епохи, перехід від єдиної ідеології до плюралізму, до ціннісного осмислення соціокультурної реальності знаменує настання нового часу, в якому особистісно-ціннісне начало виходить на авансцену історії.

Самі модули розуміння місії наукового пізнання кардинально міняються в постнауці ХХІ ст., ростуть глобальна залежність і відповідальність сучасного гуманітарного дослідження у виборі цінностей. Вивчення дослідницької діяльності як феномену людської культури, виводить нас на проблематику вищих гуманістичних цінностей. Сучасна наука все більшою мірою потребує аналізу не тільки своїх світоглядних засад, а й гуманістичної спрямованості. Слід мати на увазі не тільки соціальні й культурно-світоглядні функції дослідницької діяльності, але і співвіднесеність наукового пізнання безпосередньо до людини, як до суб'єкта і об'єкта дослідницького пошуку. А це з неминучістю спричинюється до розгляду ціннісних аспектів наукового пізнання з позиції його людського вимірювання, принципів, що виступають в якості його своєрідних регулятивів. На сучасному етапі розвитку гуманітарного дослідження процес індукції нових концептуальних ідей все більше підпорядкований гуманістичним, особистісно орієнтованим ідеалам і цінностям, що стимулює нове мислення в

learning situations as a didactic tool for developing critical thinking of future teachers in leadership pedagogy classes	орієнтовані навчальні ситуації як дидактичний засіб розвитку критичного мислення майбутніх педагогів на заняттях із педвгогіки лідерства	
Liubov Tytarenko Critical thinking and adaptation of government officials under martial law	Титаренко Любов Критичне мислення та адаптація представників органів влади в умовах воєнного стану	363
Viktoriia Tusheva The sociological dimension of research in the context of art education	Тушева Вікторія Аксіологічний вимір дослідницького пошуку у контексті мистецької освіти	366
Larysa Tor The integrated potential of critical thinking, mindfulness practices, and art therapy in shaping psychological resilience.	Тьор Лариса Інтегрований потенціал критичного мислення, практик усвідомленості та арт-терапії у формуванні психологічної стійкості особистості.	369
Tetiana Tiulpa Creative development of children with disabilities as a mechanism of socialization	Тюльна Тетяна Творчий розвиток дітей з обмеженими можливостями здоров'я як механізм соціалізації	372
Inna Fedorova Creativity as a resource for innovative personal development: theory, practice, educational context	Федорова Інна Креативність як ресурс інноваційного розвитку особистості: теорія, практика, освітній контекст	376
Tetyana Furduj Game-based learning methods as a type of interactive technology	Фурдуй Тетяна Ігрові методи навчання як один із видів інтерактивних технологій	379
Liliia Khorishko Peculiarities of the formation of critical thinking among higher education students majoring in political science	Хорішко Лілія Особливості формування критичного мислення здобувачів вищої освіти зі спеціальності с2 політологія	382
Oksana Tsalapova Development of divergent thinking of future primary school teachers in the process of teaching the art educational field	Цалапова Оксана Розвиток дивергентного мислення майбутніх учителів початкових класів у процесі	384